

Collectie G.P. Mulder.

Map 71.

Inhoud:

Voorbericht:		blz. 1.
Hoofdstuk 1:	De oorsprong.	blz. 3.
Hoofdstuk 2:	De familie Van Terwisga.	blz. 9.
Hoofdstuk 3:	Het erfgoed van de Terwisga's.	blz. 30.
Hoofdstuk 4:	De toestand in 1698.	blz. 35.
Hoofdstuk 5:	De ontwikkeling na 1698.	blz. 49.
Hoofdstuk 6:	De ontwikkeling na 1728.	blz. 71.
Hoofdstuk 7:	De ontwikkeling na 1753.	blz. 83.
Hoofdstuk 8:	Enkele genealogische fragmenten.	blz. 96.
	A. Terwisga.	
	B. Barels.	
	C. Hubbelink.	
	D. Frankena.	
	E. Van Heloma.	
	F. Ketel.	
	G. Mezeroy.	
	H. willinge.	
	I. Van Loon.	
	J. Lunsingh.	

Bronnen en literatuur: Blz. 108.

Collectie G.P. Mulder.

Map 71.

Inhoud:

Voorbericht:		blz. 1.
Hoofdstuk 1:	De oorsprong.	blz. 3.
Hoofdstuk 2:	De familie Van Terwisga.	blz. 9.
Hoofdstuk 3:	Het erfgoed van de Terwisga's.	blz. 30.
Hoofdstuk 4:	De toestand in 1698.	blz. 35.

De geschiedenis van het oude "Land" *Stellingwerf* vóór de aansluiting bij Friesland omstreeks 1500 is - ondanks het door (nu) Dr. T.H. Oosterwijk in 1952 gepubliceerde werk *De Vrije Natie der Stellingwerven* - een nog bijna niet door historici aangeraakt onderwerp gebleven. Het weinige, dat er op dit gebied is gedaan, komt grotendeels voor rekening van enkele sociografen, die bij hun studies ook enige aandacht schonken aan de historie, maar voor wie dit aspect uit de aard der zaak slechts een noodzakelijke bijkomstigheid was - met alle gevolgen van dien.

Wij noemen in dit verband o.a. Dr. B. Oosten: *Een Veenpolderbevolking* (Diss. Amsterd., 1947), Dr. J.J. Spahr van der Hoek, in diverse tijdschriftartikelen (It Beaken), en o.a. in zijn bijdrage tot *Studia Frisica*. In Memoriam Prof. Dr. K. Fokkema, getiteld: *By de Kûnder Om* (Fryske Akademy Nr. 332, 1969), en Dr. K. Bouwer: *Cultuurlandschapsvormen aan de Westzijde van het Drents Plateau* (Diss. Gron., 1970). Hieraan moet nog worden toegevoegd het in 1972 verschenen boek *Oldeberkoop*, onder redactie van K. Bosje en Dr. J.J. Spahr van der Hoek, uitgegeven als jubileums-geschenk aan zijn leden door de Coöp. Voorschot- en Spaarbank te Oldeberkoop, ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan dezer instelling, en als Nr. 411 opgenomen in de uitgaven van de Fryske Akademy, in de Wâldri-ge als Nr. 18, in de Rige Doarpsskiednissen als Nr. 4.

Vooraf de verschijning van dit laatste werk, en meer in het bijzonder Hoofdstuk III daarvan, dat handelt over het grondbezit in Oldeberkoop, heeft ons ertoe gebracht uitvoering te geven aan een reeds lang gekoesterd plan, om een zo volledig mogelijk overzicht samen te stellen van hetgeen er zoal bekend is geworden van de familie *Van Terwisga* in Ooststellingwerf, en wat er in de loop der eeuwen na 1500 is gebeurd met hun oude familie-bezit in die gemeente. Aangezien de meeste van die bezittingen omstreeks 1600 geconcentreerd waren in en om Oldeberkoop, zal het onderhavige werk op veel punten aanvullingen en, waar nodig, ook correcties, leveren op het voornoemde werk.

In een tweetal opstellen in *De Nieuwe Ooststellingwerf* (17-6-1971 en 6-7-1972), alsmede in publikaties in *Driemaandelijks Bladen*, officieel orgaan van het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit van Groningen (1972/1; blz. 23-38; 1972/4; blz. 186), waarin wij o.a. uitvoerig

hebben behandeld de ontwikkeling van het Grootgrondbezit in Ooststellingwerf in de 17de en 18de eeuw, hebben wij ook over het bezit van de familie *Terwisga* reeds enkele mededelingen gedaan, doch er bleven nog te veel onbeantwoorde vragen over, en veel kon slechts veronderstellenderwijs worden geschreven, zodat verder onderzoek noodzakelijk was.

Het resultaat van dat werk ligt thans vóór U. Doordat het bovenvermelde boek over Oldeberkoop op vele punten onvolledig en hier en daar onnauwkeurig is in historisch opzicht, leek het ons gewenst het resultaat thans te publiceren, in de hoop dat er in ons werk voldoende stof aanwezig is, om er bij het schrijven van een volledige geschiedenis van Ooststellingwerf gebruik van te kunnen maken.

Bij de voorbereiding en bij onze onderzoekingen voor dit werk mochten wij van zeer velen medewerking en hulp ontvangen, waarvoor wij onze welgemeende dank uitspreken. Het is ondoenlijk hen allen hier bij name te noemen, doch enkelen mogen niet onvermeld blijven. In de allereerste plaats gaat onze grote dankbaarheid uit naar het Nedersaksisch Instituut der RU te Groningen, met name de heren R.A. Ebeling en G.W. Nanninga, zonder wier hulp het ons niet zou zijn gelukt de nodige gegevens te verzamelen. Veel belangrijke gegevens op genealogisch gebied mochten wij verder ontvangen van de heren A. de Vries te Dronrijp en Ir. G.L. Meesters te Utrecht voor de families Van Terwisga en Frankena, en van de heer Mr. B. van Haersma Buma voor de familie Van Heloma. Onze dank gaat hierbij tevens uit naar de heer en mevrouw A. van Terwisga-Bouma te Diepenveen, die het resultaat van hun jarenlange arbeid aan de genealogie van hun familie tot onze beschikking stelden en naar de heer en mevrouw P.H. van Terwisga te Doetichem.

Het uitgeven van een werk als het onderhavige is uiteraard een kostbare zaak, en het is ons dan ook een behoefte hierbij onze grote erkentelijkheid te betuigen jegens een aantal leden van de families Van Terwisga en Willinge Prins voor hun daadwerkelijke steun.

Moge het resultaat van ons werk hun hoge verwachtingen niet al te zeer beschamen.

Naarden, december 1973

G.P. Mulder

De oorsprong

Wanneer omstreeks 1550 de naam *Terwische*¹⁾ voor het eerst in de geschreven geschiedenis opduikt als die van een vooraanstaand geslacht van grondbezitters en regenten²⁾, maakt Stellingwerf reeds zo'n 50 jaar deel uit van Friesland, terwijl het daarvóór reeds meer dan 3 eeuwen een min of meer zelfstandig bestaan heeft gevoerd. Men mag immers de afscheiding van dit gebied tussen Kuinder en Linde van Drente, d.w.z. van de heerschappij van de bisschoppen van Utrecht, met Gosses³⁾ wel omstreeks het midden van de 13de eeuw plaatsen. Er is over de geschiedenis dezer eeuwen helaas slechts weinig met zekerheid bekend, zodat wij hier zullen volstaan met te verwijzen naar het - thans wel enigszins verouderde - werk van (nu) Dr. T.H. Oosterwijk⁴⁾. Op welk een bedenkelijk laag peil de studie van de Stellingwerfse geschiedenis staat, wordt het best geïllustreerd door hetgeen over dit onderwerp in de *Encyclopedie van Friesland*⁵⁾ aan de belangstellende lezer wordt geboden.

Bij alle onzekerheden over het onderwerp zijn er toch ook wel enige zekerheden, en één daarvan is het feit, dat het oude Stellingwerf geen eigen adel heeft gekend en dat er op haar gebied ook nooit steden zijn ontstaan. De enkele adellijke families, die wij er later toch tegenkomen, zoals b.v. de families *Lycklama à Nijeholt* en Van Heloma, komen alle van buiten af.

Van de bestuursvorm van het oude, onafhankelijke Stellingwerf kan slechts in algemene termen iets gezegd worden. Hoe één en ander precies in elkaar zat, blijft een vraag, die men alleen met gissingen en vermoedens kan beantwoorden. Dat het land *Stellingen* heeft gekend - waarschijnlijk een drietal voor het gehele land - die uit en door de boerenbevolking, de z.g. *g e m e e n e m e e n t e*, werden gekozen, en die gezamenlijk bestuur en rechtspraak uitoefenden, mag men, gezien de naam voor het land, wel als vaststaand aannemen. Daarbij moet men echter wel bedenken, dat met de inlijving bij Friesland, ook deze Stellingen verdwenen, om plaats te maken voor de Friese grietmannen. De titel *Stelling*, die wij nog tot ver in de 18de eeuw overal in de Stellingwerfen tegenkomen⁶⁾, betekende niet veel meer dan *Dorprechter*.